

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

17 septembrie, ora 22.30

Generozitate prin muzică

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

CONCERTELE DE LA MIEZUL NOPTII

Ateneul Român

Recital CAMERON CARPENTER orgă

Bach

Fantezie și fugă în do minor BWV 537

Preludiu și fugă în do major BWV 870, *Clavecinul bine temperat* – Caietul II

Preludiu și fugă în fa major BWV 880, *Clavecinul bine temperat* – Caietul II

Fantasia super – Komm, heiliger Geist BWV 651

Coral-preludiul *O Mensch, beweine deine Sünde groß* BWV 622

Preludiu și fugă în mi bemol major BWV 552

Carpenter Improvizații

Orga este un instrument asociat cu un loc sacru – biserica – și cu un nume legendar – **Bach**. Sunetul plin de rezonanță, solemn și înălțător, căruia interpretul mai mult i se supune decât îl modelează, face din orgă instrumentul cel mai adecvat exprimării sentimentului religios. Bach a cunoscut orga mai bine decât oricare alt compozitor. Găsind în ea vocea sa cea mai personală și puternică, i-a scos la iveală cele mai complexe tehnic și mai intense expresiv calități, extinzându-i limitele dincolo de imaginabil. Nu întâmplător, în pofida reușitelor la fel de importante în alte genuri muzicale, Bach a fost supranumit încă din timpul vieții „maestrul orgii”. Sub degetele sale, orga a devenit ceea ce este astăzi – regina absolută a instrumentelor, acel mediu care cuprinde tot universul emoțional exprimabil prin sunete.

Cameron Carpenter este un vizionar. Ca orice artist cu instincte revoluționare, provoacă obișnuințele și declanșează controverse. Pentru el, orga a încetat să mai fie un instrument și s-a transformat într-o instituție, una cu reguli atât de stricte și intangibile, încât aceasta a ajuns să pună libertatea muzicianului în pericol. Adaptarea continuă la mașinăriile cu tuburi existente în biserici și în sălile de concert, l-a determinat pe Carpenter să-și dorească inventarea unui instrument nou, care să facă loc imaginației și creativității sale exuberante. Așa a apărut *International Touring Organ*, un proiect pe cât de grandios, pe atât de practic. Pare neverosimil, dar e vorba de o orgă portabilă. Desigur, nu una ușor de manevrat – ar umple cu ușurință jumătate de camion – dar, totuși, suficient de îmblânzită cât să-și poată urma stăpânul oriunde în lume. Fiind, practic, un sintetizator dedicat exclusiv sunetelor asociate orgii, dar cu nenumărate variații timbrale și dinamice, reprezintă unealta perfectă în mâinile unui artist de geniu, cum este Carpenter.

La Ateneul Român, unde a mai concertat în urmă cu zece ani, în cadrul Festivalului, interpretul american va cânta la orga tradițională Walker, construită la îndemnul lui George Enescu. Cei doi eroi ai instrumentului, de ieri și de azi, Bach și Carpenter, își împart programul. În timp ce partea a doua va îmbrăca orga în hainele multicolore ale muzicii contemporane concepute de solist – care are el însuși o apariție extravagantă, dar autentică, fiindcă îl reprezintă și în afara scenei – făcând din claviaturile suprapuse tot atâtea terenuri de improvizație, de experimente și de vitalitate pasionantă, prima parte îi este dedicată în întregime maestrului suprem, Bach. Lucrările alese par să configureze un traseu ideatic închipuit de Carpenter, așa cum Bach trăda la rândul său ambiții dincolo de particularul unei lucrări oarecare, grupându-le în cicluri integratoare, cu scopuri muzicale și religioase grandioase. Acest program a fost prezentat la Filarmonica din Los Angeles în octombrie 2021, într-o perioadă încă profund marcată de efectele pandemiei de coronavirus, unul din acestea conducând și la interzicerea concertelor publice. Carpenter revenea, așadar, pe scenă, într-un moment critic atât pentru sine, cât și pentru cei din sală. Și cum la Bach nimic nu e întâmplător, să încercăm o descifrare.

Program

Fantezia și Fuga în do minor reprezintă durerea în preajma morții. Tonalitatea do minor simbolizează, în tradiția secolului al XVIII-lea, tristețea adâncă, plângerea celor dispăruți, o greutate asociată tragicului și resemnării în fața sorții. Bach compune o fantezie neobișnuită, în care nu lasă loc pentru ceea ce este specific genului – improvizația, cadența liberă, forma spontană. Dimpotrivă, atmosfera apăsătoare, reflexivă, interiorizată, este străbătută de un lirism sfâșietor, care se tânguie și suferă fără oprire. Fuga accentuează tensiunea, ducând-o la un nivel dramatic. Finalul adaugă tabloului sumbru un semn de exclamație dureros și neîmpăcat, în cercul închis ermetic al lui do minor, refuzând darul speranței pe care Bach îl face aproape întotdeauna, chiar și în cele mai nefericite circumstanțe – încheierea în lumina izbăvitoare a majorului. Înainte de a celebra viața, să închinăm un recviem celor care nu mai sunt. Următoarele două lucrări risipesc norii funebri, aducându-ne înapoi în lumea bucuriilor simple, a jocului și a trezirii la viață. Cele două preludii și fugi din **Clavecinul Bine Temperat** sunt împrumuturi din lumea laică și mundană a muzicii de cameră, a clavecinului, a salonului și sălii de clasă. Lipsite de pretenții și rigori ritualice, cele două miniaturi se desfășoară natural și revigorant, pe terenul lui „aici și acum”, ca un respiro între lumea de jos, a infernului și suferinței, și cea de sus, a salvării și a lui Dumnezeu. Într-adevăr, în timp ce prima etapă se derulează într-un singur episod, iar următoarea în două ipostaze, ultimul nivel are trei laturi. Mai întâi, două preludii de coral, în buna tradiție luterană a integrării orgii în experiența religioasă a credincioșilor: „Coboară, Duh Sfânt!”, o explozie de armonii care umplu spațiul în valuri de nestăvilit, simbol al revelației și extazului spiritual trăit de apostoli în Ziua de Rusalii, și „O, omule, plânge-ți păcatul tău cel mare!”, o rugăciune liniștită, care ușurează povara vinovăției. Cameron Carpenter regizează cu subtilitate trecerile de la un episod la altul, cu ajutorul tonalităților comune: după *Fantezia în do minor*, primul preludiu se situează în Do major (un nou început!), în timp ce al doilea se găsește în Fa major, aceeași tonalitate care circumscrie primul preludiu de coral. „O, Mensch...” deschide în schimb poarta lui Mi bemol major, tonalitatea care simbolizează Sfânta Treime și pe care Bach a ales-o pentru a compune **Preludiul și Fuga BWV 552** care încoronează întreaga sa creație pentru orgă, așezate fiind de compozitor la începutul (*Preludiul*) și sfârșitul (*Fuga*) unui volum care reprezintă o veritabilă misă pentru orgă. *Preludiul* are trei secțiuni, fuga prezintă trei subiecte. Tonalitatea Mi bemol major se formează cu ajutorul a trei bemoli, iar întregul volum conține 27 de piese. Cifra 3 și multiplul de 3 sunt omniprezente. Intensitatea spirituală a lucrării se traduce printr-un nivel copleșitor de sofisticare muzicală. Nu se poate urca mai sus. A treia etapă este și ultima, unde se întâlnesc speranța, salvarea, iubirea și împăcarea. Cameron Carpenter ne invită să luăm parte la o aventură muzicală unică, pe care titlul unuia dintre albumele sale o definește sugestiv: „All you need is Bach”.

Mihai Cojocaru

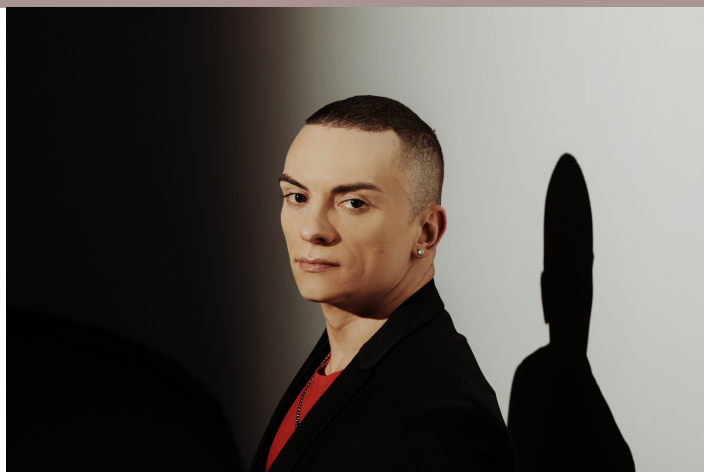
Solist

Cu o muzicalitate extraordinară și o abilitate tehnică inepuizabilă, organistul american **Cameron Carpenter** este unul dintre talentele excepționale din peisajul muzical internațional. Spiritul său de pionierat și-a lăsat deja amprenta asupra istoriei recente a muzicii: cu orga *International Touring Organ* (ITO), construită după planurile proprii, acesta a efectuat turnee nu doar în Europa și SUA, ci și în Australia, Noua Zeelandă și Asia. În 2019 a înregistrat la casa de discuri Sony Classical un album ce include *Variațiunile Paganini* de Serghei Rahmaninov, precum și Concertul pentru orgă de

Francis Poulenc cu Konzerthausorchester Berlin sub bagheta lui Christoph Eschenbach, înregistrare care a fost premiată la OPUS KLASSIK 2020. În 2022 a lansat înregistrarea *Variațiunilor Goldberg* de J.S. Bach, împreună cu aranjamentul său pentru *Simfonia Romantică* de Howard Hanson, la casa de discuri Decca. Printre înregistrările anterioare lansate la Sony Classical se numără albumele „All You Need is Bach” (2016) și „If You Could Read My Mind” (2013).

Cameron Carpenter a fost primul organist care a fost nominalizat la un premiu GRAMMY pentru albumul său „Revolutionary” (2008, Telarc). Albumul „Cameron Live!” (2010) a fost, de asemenea, lansat de Telarc. În 2021 a interpretat Simfonia nr. 3 pentru orgă, alături și percuție de Miloslav Kabeláč alături de Filarmonica din Dresda sub bagheta lui Tomáš Netopil pentru Deutschlandfunk Kultur. În actuala stagiune, Cameron Carpenter concertează la Berlin, Luxemburg, Graz, Wrocław și în turneu în SUA.

Născut în 1981 în Pennsylvania, SUA, a interpretat pentru prima dată *Clavecinul bine temperat* de J. S. Bach la vârsta de 11 ani și a devenit membru al American Boychoir School în 1992. Pe lângă mentorul său Beth Etter, a fost instruit de John Bertalot și James Litton. La Școala de Arte a Universității din Carolina de Nord a studiat compoziția și orga cu John E. Mitchener. De-a lungul timpului, a transcris peste 100 de lucrări pentru orgă, inclusiv Simfonia nr. 5 de Mahler, iar în timpul studiilor la Juilliard School din New York, unde a urmat cursurile între 2000 și 2006, și-a compus propriile lucrări, în paralel cu studiul pianului cu Miles Fusco. În 2011, concertul său pentru orgă și orchestră *The Scandal* a fost prezentat în premieră de Die Deutsche Kammerphilharmonie Bremen la Filarmonica din Köln, iar în 2021, uvertura sa pentru orgă și orchestră *Great Expectations* a fost interpretată de Orchestra Simfonică Germană din Berlin.

©Dovile Sermokas